

KRŠČANSKA TERMINOLOŠKA LEKSIKA V *SLOVARJU STARE* *KNJIŽNE PREKMURŠČINE*

Izid zgodovinsko-narečnega *Slovarja stare knjižne prekmurščine* Vilka Novaka (2006) je odlična priložnost za raziskovanje krščanske terminologije v slovenskem panonskem jezikovnem prostoru. Nastal je namreč na podlagi 25 popolno ali izbirno izpisanih jezikovno, avtorsko in vsebinsko najznačilnejših književnih del v prekmurskem knjižnem jeziku iz obdobja 1715–1886. Popoln pregled slovarja smo omejili na slovarske sestavke s terminološko leksiko, ki se začinja na A, B, C, Č, D, E, F, G, K, V, Z in Ž, ostala gesla smo preučevali izbirno.

Pri iskanju stičnih točk in razhajanj z osrednjim in kajkavskim knjižnim jezikom smo ugotavljali razlike na glasoslovni, npr. *čestiti*, *dühòven*, *véjnec*, na oblikoslovni ravni in v oblikoglasju, npr. *krížov*, *krščàn* in *krsčàn*, *krstšeník* in *krščeník*. Očitna so odstopanja pri besedotvorni tvorbi krščanskih terminov, kjer se odraža pokrajinski vidik tvorbenih vzorcev, npr. *britkóča*, *zveličitel* tudi *zveličiteo*, *trójstvo*. Razlike v poimenovalni motivaciji verskih pojmov se potrjujejo pri krščanskih terminih, ki so nastali s terminologizacijo splošnega izrazja, npr. *bogabojáznost*, *dresélnost*, *zvíšavati*. Velik delež predstavljajo prevzeti krščanski termini in tvorjenke iz njih, povsem prilagojeni prekmurski knjižni normi. Izposojenke iz madžarskega okolja so bile sprejete neposredno ali preko kajkavskega liturgičnega jezika, npr. *áldov* (pri katoliških piscih), *éršek*, *engeldüvanje*, *püšpek*, *vadliüvanje*. V katoliških nabožnih knjigah praviloma ni zaslediti nekaterih prevzetih terminov iz nemščine, ki so tvorili tudi besedne družine, kot *fàra*, *gmájna*, *štrájfati*, *vtraglívost*, *žegnávati*. Skupno tradicijo iz obdobja pokristjanjevanja v alpskem in panonskem prostoru izpričujejo prevzeti termini iz (ali preko) latinščine, npr. *Antikrištuš*, *apòštol*, *àngjel* in *àngel* tudi *àngjeo*. Starocerkvenoslovanska tradicija se med drugim kaže v rabi skupnih krščanskih terminov na celotnem panonskem prostoru: pri kajkavskih Hrvatih, Slovaki in ogrskih Slovencih, npr. *blagoslávlati*, *milošča*, *močeník*, *príšestje*, *vrág*.

zgodovinsko slovaropisje, prekmurski knjižni jezik, krščanska terminologija, besedotvorna tvorba, prevzeti termini

The publication in 2006 of Vilko Novak's historical-dialect *Dictionary of the old standard Prekmurje dialect* offers a wonderful opportunity to research Christian terminology in the Slovene Pannonian language area. It is based on 25 linguistically varied complete literary works, or selections from them, from the period 1715–1886, by different authors on different themes using in the standard Prekmurje regional dialect. The detailed survey of the dictionary is limited to terminological entries beginning with A, B, C, Č, D, E, F, G, K, V, Z and Ž, while other entries are dealt with selectively. In looking for common ground with and points of divergence from the central, Kajkavian language, we identified phonetic differences, e.g. *čestiti*, *dühòven*, *véjnec*, and morphological and morpho-phonological differences, e.g. *krížov*, *krščàn* and *krsčàn*, *krstšeník* and *krščeník*. There were clear regional differences in word formation with regard to Christian terms, e.g. *britkóča*, *zveličitel* as well as

zveličiteo, trójstvo. Differences in the terminological motivation of religious concepts are confirmed by Christian terms arising from the terminologisation of general terms, e.g. *bogobojàznost, dresél-nost, zvišavati*. A large proportion is represented by adopted Christian terms and derivatives from them adapted to the norms of the standard Prekmurje regional dialect. Loan words from the Hungarian environment were received either directly or via Kajkavian liturgical language, e.g. *áldov* (used by Catholic writers), *éršek, engeldüvanje, pűšpek, vadliüvanje*. As a rule, in Catholic devotional texts there are none of the loan words from German that form word families such as *fàra, gmájna, štráfjati, vraglívost, žegnávati*. The common tradition from the period of Christianisation in the Alpine and Pannonian regions is attested by terms borrowed from (or via) Latin, e.g. *Antikrištuš, apòštol, àngjel* and *àngel* or *àngjeo*. The Old Church Slavonic tradition can be seen, among other things, in the use of common Christian terms across the whole Pannonian region, among Kajkavian Croats, Slovaks and Hungarian Slovenes, e.g. *blagoslávlati, milošča, močènik, prűsestje, vrág*.

historical dictionary making, Prekmurje standard dialect, Christian terminology, word formation structure, loan words

0 Izid *Slovarja stare knjižne prekmurščine* avtorja Vilka Novaka, ki je oktobra leta 2006 izšel posthumno, nam ponuja priložnost za raziskovanje pokrajinsko, narečno zaznamovanega, zgodovinskega, splošnega in v omejenem obsegu funkcij-skozvrstno razplastenega knjižnega besedja. Nastal je namreč na podlagi 25 popolno ali izbirno izpisanih jezikovno, avtorsko in vsebinsko najznačilnejših književnih del v prekmurskem knjižnem jeziku od leta 1715, ko je izšlo prvo natisnjeno delo, Temlinov protestantski katekizem, do vključno leta 1886, ko je izšlo berilo za katoliške ljudske šole Jožefa Baranyja. Prevladujejo verska besedila (katekizmi, lekcionarji, pridige, cerkvene pesmarice), učbeniki in vzgojni priročniki. Dve besedili obravnavata zgodovino, eno ljudske običaje, izpisan je bil tudi časopis *Prijátel*. Te knjižne izdaje so oblikovale normo prekmurskega knjižnega jezika, ki se je v ustni rabi uveljavil in vzdrževal predvsem v cerkvi, pri molitvah in cerkvenem petju, v pridigi in pri verskem pouku.

0.1 Iz tematskega okvira v naslovu je razvidno, da se bomo omejili na obravnavo specializiranega besedišča – na jezikoslovno analizo krščanske terminologije¹ v slovenskem panonskem jezikovnem prostoru, kakor ga izkazuje slovarsko urejeno gradivo. Popolno smo pregledali vse slovarske sestavke pri 12 vzorčnih črkah: A, B, C, Č, D, E, F, G, K, V, Z, Ž in iz njih izluščili krščanske termine. Pri drugih začetnicah smo gesla pregledovali izbirno ali paberkovalno, tudi na podlagi pričakovanih o zanimivih pojavitvah, ali v luči sopostavitve s krščanskimi termini iz sočasnih

¹ Popolno izpisana so bila dela, ki so za oblikovanje protestantske krščanske terminologije zelo pomembna: *Mali katechismus* Ferenc Temlina iz leta 1715, *Abecedarium szlowenszko* iz 1725, Severjev *Réd zveliczánstvva* iz 1747 in *Vöre krsztsánsszke krátki návuk* Š. Kűzmiča iz leta 1754. F. Novak, ki je kot redaktor sodeloval pri poskusnem snopiču slovarja stare knjižne prekmurščine, je predstavil načela izpisovanja gradiva na kartotečne listke: prvih 50 strani se izpisuje popolno, preostali del besedila pa izbirno, kar pomeni, da se izpiše vsaka nova beseda in vsak nov pomen že izpisanih besed. Načelo je bilo zaradi enega izpisovalca prirejeno, vendar je kljub vsemu nastala listkovna kartoteka s 160.000 listki in 21.000 iztočnicami. F. Novak (2005: 403–405) je pri vseh izpisanih knjigah tudi popisal delež popolnih in delnih izpisov.

slovenskih pokrajinskih knjižnih različic. Zanimale so nas glasoslovne in oblikoslovne narečne posebnosti, ki so vplivale na izrazno podobo terminološke leksike. Narečno zaznamovanost in vpetost v drugačen zgodovinski okvir te obrobne slovenske pokrajine smo zaslutili tudi pri tvorbenih postopkih, najsi gre za besedotvorno tvorbo, motivacijo poimenovanja krščanskih pojmov (novotvorbo) ali način sprejemanja tujih izrazov. Izbrano terminološko izrazje smo soočili z iztočnicami v porabskem narečju iz *Porabsko-knjižnoslovensko-madžarskega slovarja* Franceka Mukiča (2005).² Zgodovinsko besedje smo primerjali tudi z gradivom iz *Slovarja prekmurskega beltinskega govora* Vilkovega brata Franca Novaka (1985), ki ga je naš avtor uredil in dopolnil (1996). Podobnosti in razlike s kajkavskim knjižnim jezikom smo ugotavljali s primerjavami po zgodovinskih slovarjih Belostenca *Gazophylacium illyrico-latinum* (1740), Jambrešiča *Lexicum latinum* (1742) in z akademijsko izdajo *Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika* do vključno črke P (1984–).

0.2 Znano in na mnogih zgledih dokazano je dejstvo, da se je v zgodovinskem razvoju slovenskega jezika v panonskem narečnem prostoru izoblikoval pokrajinski vzhodnoslovenski knjižni jezik z dvema različicama oz. prekmurski knjižni jezik z vzhodnoštajersko različico.³ Prekmurski knjižni jezik je v knjižnih izdajah od začetka 18. stoletja okvirno do konca prve svetovne vojne, ko so se ogrski Slovenci priključili matici, vzhodnoštajerska različica pa se je razmahnila v prvi polovici 19. stoletja. »Čisti ali stari slovenski jezik«⁴ se je oblikoval kot nadnarečna tvorba ravenskega in goriškega govora (dolinske glasoslovne značilnosti so začele prodirati na prelomu 19. in 20. stoletja, ko je prekmurski jezik začel prehajati v narečne okvire), z madžarskim črkopisom, t. i. panoskoslovensko skladnjo, zavestno arhaizirana v besedju in z delno razločevalnim besednim zakladom v razmerju do

² Po lastnih besedah je F. Mukič večino gradiva za slovar zajel iz žive porabske govorice, ki je gornjeseniška različica porabskega govora, deloma pa iz porabskih ljudskih pesmi. Le-te vsebujejo tudi besede, ki jih v vsakdanjem govoru ni ali ne v taki obliki. Enako velja, kot sam pravi, za svetopisemsko-religiozne besede, kjer je v ponazarjalnem delu zapisoval daljše povedi, da bi Porabski Slovenci, katerim je slovar prvenstveno namenjen, razumeli dostikrat nevsakdanji pomen (starine). Prav v cerkvi namreč Porabci nazadnje opuščajo prvine zgodovinske prekmurske knjižne tradicije, podobno kot se je po prvi svetovni vojni zgodilo pri ogrskih Slovencih. Slovar je zgrajen v treh navpičnih stolpcih. V prvem stolpcu je onaglašena iztočnica z osnovnimi oblikoslovnimi podatki, sledi ponazarjalni del slovarskega sestavka. V drugem stolpcu je na enak način predstavljena poknjžena ustreznica in v tretjem stolpcu v madžarščino prevedena iztočnica z ilustrativnim gradivom.

³ Problematiko je temeljito preučevala M. Orožen v razpravah, kot *Sledovi starocerkvenoslovenske liturgične terminologije v razvoju slovenskega (knjižnega) jezika* (1986: 12–15), *Kontinuiteta starocerkvenoslovenskega besedišča v slovenskem jeziku* (1993: 144–146), in nekaterih drugih, ki so doživele ponatis v monografiji *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika* (1996): *Vprašanja prekmurskega knjižnega jezika ob osrednjeslovenskem in kajkavskem hrvaškem*, *Prekmurski knjižni jezik*, *Liturgična terminologija v zgodovinskem razvoju osrednjega in vzhodnoslovenskega knjižnega jezika* (do konca 18. stoletja), *Molitveni obrazci starejših obdobj v osrednjeslovenskem in vzhodnoslovenskem knjižnem jeziku*, *Variantski razvoj slovenskega (knjižnega) jezika od srednjega veka do Kopitarja*, *Slovenski knjižni jezik in njegove različice v 18. in 19. stoletju*. Prim. tudi Jesenšek 2004 in Legan Ravnikar 2002.

⁴ Sorodni kajkavski knjižni jezik, ki so ga kajkavci imenovali slovenski jezik, se je oblikoval z izdajami protestantskih verskih knjig v 16. stoletju.

tedanjega kajkavskega in osrednjeslovenskega knjižnega jezika (Jesenšek 2004: 7–9). Vendar je potrebno biti previden in bolj kot sočasni narečni izvor knjižne prekmurščine upoštevati zgodovinski vidik. Razlikovalnost na glasoslovni ravni, predvsem v vokalizmu je zelo stara, v konzonantizmu so nekateri pojavi mlajši, npr. prehod končnega *-l, -l' in -l' > -o* po 16. stoletju (Orožen 1988: 97). Kljub prilagoditvi posameznih jezikovnih prvin splošni govorni normi 18. in 19. stoletja so pisci verjetno sprejeli obredni jezik, ki se je stoletja v ustni tradiciji vzdrževal pri osnovni katehezi in v molitvenih obrazcih, a se razlikuje od praktičnosporazumevalnega jezika tistega časa. Regularne glasoslovne preobrazbe so upoštevali; le-te pa so bile istočasno razlikovalne prvine v odnosu do knjižne kajkavščine, npr. v razlikovalnem glasoslovnem refleksu, besedotvorni tvorbi, itd.⁵

0.3 Za protestantsko in katoliško krščansko terminologijo⁶ ogrskih Slovencev je značilno, da je poleg latinsko-nemške tradicije v prvem valu pokristjanjevanja,⁷ ki je zajel alpske in panonske Slovence, nanje vplivala tudi tradicija bogoslužja v stari cerkveni slovanščini iz 9. stoletja (misija slovanskih blagovestnikov Cirila in Metoda na Moravskem in v Spodnji Panoniji), ki jih jezikovno in tudi terminološko povezuje s kajkavci (Orožen 1985/86) in Slovaki (Jesenšek 2000/01).

1 Predstavitev slovarja

Avtor Vilko Novak se je že ob prvem stiku s slovarjem želel približati sodobnemu bralcu, ne nujno samo strokovnjaku z odločitvijo, da je iztočnice prečrkoval,⁸ rekonstruiral naglas in jih ponekod delno poknjžil. Ker je citiral vsakega avtorja v izvirnem zapisu (dostikrat so opazne razlike že znotraj enega ali različnih del istega pisca), se pokrajinska oz. narečna zaznamovanost splošnega in posledično tudi terminološkega besedja ohranja na vseh jezikovnih ravninah. To pa so nadvse dragoceni podatki za jezikovnega zgodovinarja in dialektologa. Naj opozorimo le na nekaj najbolj očitnih. Iz ponazarjalnih zgledov različnih avtorjev v različnih časovnih obdobjih je razviden madžarski črkopis vsakokratnega časa. Označeni so

⁵ Prilagoditev posameznih jezikovnih prvin splošni govorni normi je M. Orožen (1988: 97) opazila tudi v osrednjem knjižnem jeziku 18. stoletja. Normativno za koroško knjižno različico jo je uzakonil O. Gutsman, v osrednjem knjižnem jeziku pa Fr. Ksav. Taufferer.

⁶ Pri raziskavi smo se omejili na specializirano besedje za krščanske pojme, ki se uporablja pri osnovnem verskem pouku v slovenščini in pri protestantskih in katoliških verskih obredih: v molitvah, pridigah, cerkvenih pesmih; upoštevali smo osnovno izrazje v zvezi s cerkveno organizacijo in upravo ter poimenovanja za svetopisemske pojme.

⁷ Frankovski vazalni kneževini Karantanija in Panonija sta bili vključeni v salzburško misijonarsko področje. Že leta 760 je salzburška misijonska centrala poslala v Karantanijo misijonarje s škofom Modestom na čelu, ki je deloval pri Gospe Sveti in umrl sto let pred prihodom slovanskih blagovestnikov h knezu Rastislavu na Moravsko. V tem času so salzburški misijonarji delovali tudi v Panoniji (Orožen 1986: 7).

⁸ V posamezna vprašanja odnosov med črkami in glasovi pri posameznih avtorjih se ne bomo spuščali. Moteče pa je vsaj nedvoglasniško prečrkovanje črk *ê* in *ô*, zato je v slovarju veliko napačno nastavljenih iztočnic (za puščico pravilni zapisi), npr. *snéjg* tudi *snég > snéjg*, *bógec > bóugec*. Napačno prečrkovanje je tudi vzrok za nepravilni vrstni red v dvojnicah in trojnicah, npr. *blágo* tudi *blagó* tudi *blagóu > blágo* tudi *blagóu* (Narat 2007).

dolžina, višina in ožina samoglasnikov po madžarskem zgledu, npr. *á, é, è, í, ó, ú*; izstopa tudi madžarsko označevanje sičnikov in šumnikov. Fonem *l* v izglasju se pri deležnikih in pri nekaterih samostalnikih, zlasti s palatalnim *l̥* v izglasju v raven-skem in goričkem govoru izgovarja kot ozki *o*, skoraj kot *u* (o prekmurskih glasoslovnih inovacijah gl. Zorko 2005: 47), zaradi česar so, vendar morda tudi pod vplivom osrednjeslovenske in kajkavske knjižne norme nastali variantni zapisi (*pèkeo* in *pekel*, *pepeonica*, *stvoritel*, *stvoríteo*, *stvoríteu*). Namesto *j* v začetku besede ali za zvenečim soglasnikom se v narečju izgovarja palatalni zapornik *đ*, ki so ga po madžarskem zgledu pisali *gy* (*angyel* in *angyeo*) ali *g*, kakor se ga izgovarja za *e, i, u*; za nezvnečimi soglasniki se izgovarja *t'* (*ć*), ki so ga zapisovali z dvočrkjem *ty*, pred *e, i, u* pa so ga izgovarjali in pisali kot *k*. Dvoglasnike so pisci zapisovali neenotno. Samoglasniška premena preglas se ne realizira (*krížov*), priloževanje na morfemskih šivih se delno uresničuje (*krščan* in *krsčan*, *krstšeník* in *krščeník*). Prekmurski pisci so ohranjali nekatere posebnosti narečja tudi na oblikoslovnih ravnini. Posebnosti najdemo v obrazilih sklonov,⁹ razlike so v spregatvi, prevladuje določna oblika tudi za izražanje nedoločnosti,¹⁰ itd. Odstopanja so v besedotvorni tvorbi, ki odraža pokrajinsko zaznamovane tvorbene vzorce z obrazilnimi morfemi, poznanimi tudi v širšem panonskem prostoru, npr. izpeljava s priponskim obrazilnim morfemom *-oča*: *bridkóča*.¹¹ Ti vzorci so bili udeleženi tudi pri oblikovanju norme skupnega novoslovenskega knjižnega jezika sredi 19. stoletja (Slomšek, Krempl, Murko, Muršec). Največje razlike in tudi najzanimivejše podrobnosti se »skrivajo« pri besedju, na izbor katerega so poleg ustne tradicije obrednega jezika in narečne podlage knjižne norme vplivali tudi prevodni zgledi, npr. grški original pri Števanu Küzmiču, latinska Vulgata pri Miklošu Küzmiču, in ne nazadnje poznavanje Dalmatinove Biblije in z njo osrednjeslovenskega knjižnega jezika pri prekmurskih rojakih.

1.1 V prvo skupino smo razvrstili poimenovanja za verske pojme, ki so nastala s terminologizacijo v jeziku že rabljenega splošnega izrazja. Izbrane izraze, ki izvirajo iz narečnega govorjenega jezika, smo zaradi večje preglednosti po tematiki razvrstili v več skupin.

⁹ Š. Küzmič se je večinoma držal prekmurskega narečja, redko je sledil v prvi knjigi ohranjenim kajkavskim zgledom, npr. *grejšnici*, *vučenci*, *zveze z bodouči* (namesto *ki je bil*, *ker je bil*) (Novak 1976: 51).

¹⁰ To je značilnost tudi sodobnega prekmurskega narečja med Muro in Rabo, ki se deli na tri podskupine: goričko, ravensko in dolinsko (Zorko 2005: 52).

¹¹ Na podlagi jezikoslovne analize terminološkega gradiva v izbranih knjižnih izdajah F. Temlina, Š. in M. Küzmiča je avtorica ugotavljala besedotvorne vzorce knjižne tvorbe (2002). Primerjava je pokazala veliko razlikovalnost pri (navadni) izpeljavi, ki je prevladujoča besedotvorna vrsta v obeh pokrajinskih knjižnih jezikih. Pri prekmurskih piscih je bogatejši izbor priponskih obrazil, ki se pripenjajo na enako besedotvorno podstavo, npr. (osr.: prekm.) *-nik*: *-tel/-teo/teu* (*stvarnik* : *stvoritel*, *stvoríteo*, *stvoríteu*), *-nik-ec* (*sodnik* : *sodec*), *-nik* : *-ar* (*spovednik* : *spovedar*). Z enakim obrazilnim morfemom, ki je lahko bolj ali manj produktiven, so izpeljani različni termini, npr. *-nik* je razširjen pri osrednjih piscih, pri prekmurskih pa ostaja na obrobju rabe, npr. *odrešenik* : *zagovornik* poleg pogostejše rabe *zagovoríteo*. Določena priponska obrazila so značilna le za krščanske termine v besedilih osrednjih piscev, npr. *-vec*: *posvečovavec*, ali v besedilih prekmurskih piscev, npr. *-ač*: (*and'el*) *varuvač* (Legan Ravnikar 2002: 356).

1.1.1 Med temeljnimi krščanskimi termini, ki jih vsebujejo vsi osnovni verski priročniki, so evidentirana grešna dejanja in njihove posledice, lastnosti grešnikov ipd. Poimenovali so jih s terminologiziranimi splošnimi leksemi, npr. *besnóča*, *bèteg* 'bolezen, bolečina' (tudi Porabci in kajkavci), *bičùvanje* (kot Porabci), *blódnost*¹² in *blóudnost* 'zmota, hudobija', *britkóča*, *dvojenjé* 'dvom', *hàmičen* 'zavisten, hudoben', *jálnost* 'krivičnost, zlobnost', *lagojína* 'hudobija, zlo', *làkornost*, *làkota*, *làkovnost* 'lakomnost, požrešnost'. Lahko so se terminologizirale celotne besedne družine, npr. *žàlost* (*žàlosten*, *žalostiti*, *žalostùvanje* poleg pogostejše *žalùvanje*) in *dresélje* (*dresélen*, *dreselník* 'žalosten človek', *dresélnost*). Izrazi, ki izhajajo iz oddaljene slovenske pokrajine, imajo nepričakovane pomene, npr. *prazniùvati* tudi *praznivàti* 'prešuštvovati', *práznik* 'prešuštnik'. V postopku terminologizacije so se izrazi pomensko razširili ali zožili prvotni pomen, celo znotraj ene besedne družine, npr. *blázen* je izpričan le v pomenu 'brezbožen, bogokleten', *bláznik* 'brezbožnik, bogokletnik', *blázniiti* 'bogokletno govoriti',¹³ *bláznost* 1. 'norost, nespamet', 2. 'bogokletje'.

1.1.2 Dobra krščanska dejanja, njihove posledice in lastnosti njihovih nosilcev so poimenovali na enak način: *čèdnoust* 'pametnost, razumnost' (porabsko *čèden* 'pameten' kot kajkavsko v 2. pomenu), *čístouča* 2. '(krščanska) čistost' (kajkavsko večpomenka, beltinsko v neterminološki rabi, prim. *čístost* pri Košiču in mlajših piscih), *dugočákanje* 'potrpljenje' (oba Küzmiča, redko kajkavsko) in *dugotrplivost* (protestant Barla, pri kajkavskih piscih prevladuje *dugotrplivost*), *jákost* '(krščanska) krepost, vrlina',¹⁴ *kròtkost* (prekmurski protestanti in Košič) in *krotkóuča* (Mikloš Küzmič), *krépost* (Košič in mlajše izdaje), *ràdost* (z velikim številom zgledov¹⁵ prevladujejo protestantski in katoliški prekmurski pisci 18. stoletja), *spravičávati*, *spravičávanje* 'opravičenje, odpuščanje', *správišče* 3. 'skupnost, občestvo', *veseljé* (*veselíti*, *veselíteo* tudi *veselítel* in *veselník*) in *radùvanje* (besedna družina pri Porabcih), *milostivnost* 'milostljivost, usmiljenost' (vsi protestantski in katoliški pisci) in *vsmilénje* (Košič). Izstopa besedna družina z dvema besedotvornima podstavama: *dobročínénje* tudi *dobročínénje*, *dobrovčinenjé* (prekmurski protestanti), v splošni knjižni rabi *dobročíniteo* 'dobrotnik' (porabsko *dóbročiníteu*), pri

¹² Izraz je v kajkavski knjižni normi (1984–) večpomenka: *bludnik* 2. (prev.) krivoverec, heretik, 4. lakomnik, razvratnik. Prim. *eretnik*.

¹³ Razširitev osnovnega pomena je vidna tudi v kajkavskem zgodovinskem slovarju (1984–), npr. pri homonimni iztočnici *blazniti* so pri prvem homonimu navedene 4 pomenke (skrajšani prevod avtorice): I.1. skruniti sveto, 2. grešiti, 3. božati, ljubkovati, 4. govoriti brez smisla, pri drugem homonimu je izpričan pomen II. zmerjati, žaliti drug drugega.

¹⁴ Prim. *krèpkost*: 1. telesna moč, 2., duhovna, duševna moč (Novak 2006). V kajkavskem slovarju (1984–) so izkazani razvejani pomeni in pomenski odtenki, tudi v liturgičnem pomenu, ki je sopomenka terminu *krepost*.

¹⁵ Večji obseg slovarskega sestavka praviloma kaže na pogostejše rabljeno iztočnico, ki je prikazana v različnih skladenjskih vlogah in v različnih slovničnih kategorijah. Nekatere zglede bi bilo potrebno zaradi podvajanja podatkov, ki novih informacij ne prinašajo, pred izidom izločiti.

posameznih avtorjih pa se potrjujejo različice: *dobrodělnica* (Sever), *dobrodělnik* (Š. Küzmič, Sever), *dobrotlivnik* (Agustič), *dobrótnik* (Agustič), *dobrâutnik* (porabsko).

1.1.3 Pri vsakem piscu so se pojavljale tudi novotvorjenke za krščanske pojme, ki jih v živem govornem jeziku niti v cerkvi ni bilo mogoče najti. Vilko Novak je kot domačin prekmurščino odlično obvladal, hkrati pa je dobro poznal knjižne izdaje v stari knjižni prekmurščini, zato je zmožal predvidevati, katere izraze so prekmurški pisci z veliko verjetnostjo sami tvorili. O zgledih po posameznih avtorjih in njihovih delih je pisal v *Izboru prekmurskega slovstva* (1976), kjer je istočasno opozarjal na previdnost pri interpretaciji izsledkov raziskav prekmurskega besedišča. Za vsako posamično novotvorjenko namreč težko z gotovostjo trdimo, ali ni bila morda sprejeta iz kajkavske ali kake druge slovanske knjige. Preko ponatisov so novotvorjenke sprejemali mlajši pisci, tako da so postale del prekmurske knjižne tradicije. Pri Števanu Küzmiču, ki je redko sledil kajkavskim zgledom iz prve knjižne izdaje (F. Temlin), je V. Novak (1976: 52) med drugim izpostavil naslednje izraze: *vraženík* 'ranjenec', *molitvár* 'molivec', *brezbogačar* (ni zajeto v slovar), *sloboudkinja* 'svobodna ženska', *zàgovoríteo* 'zagovornik (Jezus)', *vöríteo* 'upnik', *ftišíteo* 'tolažnik'.

1.2 Starocerkvenoslovanska tradicija se kaže v arhaičnih krščanskih terminih na celotnem panonskem prostoru, kjer so sobivali Prekmurci in kajkavski Hrvati. Naj naštejemo nekaj tovrstnih zgledov, ki so po večini prisotni tudi v kajkavski knjižni normi in so bili tudi njihovi verski termini. Težko je soditi, ali in v kolikšni meri so jih prekmurški pisci sprejeli od kajkavcev.¹⁶ Bolj verjetno se zdi, da so bili skupna panonska, tudi prekmurska dediščina starocerkvenoslovanskega bogoslužnega jezika kot najstarejšega knjižnega jezika Slovanov: *blagoslávlati*,¹⁷ *bičúvanje*, *bláženstvo*, *díka*, *lúbav*, *mílošča* in *mílost* (le pri protestantih in Košiču), *milostivnost*, *močeník* (Š. Küzmič, v kajkavskem slovarju le citat iz Vramčeve postile, kajkavsko je *mučénik*), *mòka* (*moka* v kajkavskem zgodovinskem slovarju le v Vramčevi kroniki, kajkavsko, tudi pri Belostencu in Jambrešiču, je *muka*), *odkúpíteo*,¹⁸ *pògan* (pri

¹⁶ V. Novak (1972, 1976) je zagovarjal tezo, da je prekmurska liturgična terminologija prevzeta iz kajkavščine. Podrobna analiza jezikovnih prvin knjižne prekmurščine in kajkavščine na vseh jezikovnih ravneh (Orožen 1988) je pokazala le na površinske podobnosti. Jasno se namreč izrisujejo razlike v enem in drugem sestavu, ki so jih Prekmurci dobro razlikovali in jih niso mešali niti se niso zlili z literarno močnejšo knjižno kajkavščino. Zavestno so oblikovali svojo knjižno različico, izhajajočo iz govorne podlage Prekmurcev v škofiji Győr. To se je zgodilo kljub skupni panonski narečni podstavi, kljub skupnemu političnemu in kulturnemu prostoru v ogrskem delu monarhije, kljub delni pripadnosti zagrebški nadškofiji od začetka 12. stoletja (dolinsko Prekmurje, medtem ko sta severni, goričko-ravenski del Prekmurja in Porabje pripadala škofiji Győr) (Orožen 1988: 97–100).

¹⁷ Zgledi terminološke besedne družine z dvema besedotvornima podstavama *blagoslov-* so večinoma citirani iz del prekmurskih protestantov (Š. Küzmič, Bakoš, Barla, Kardoš), npr. pri iztočnicah *blagosloven*, *blagoslovitel*, *blagoslovenje*, *blagoslovno*, *blagoslovnost*, medtem ko je katoliški pisec M. Küzmič s po enim primerom naveden pri iztočnicah *blagoslov* in *blagoslavlati*. Verjetno gre le za neuravnotežen izbor zgledov. Ustreznica *žegnati* je izkazana pri Košiču in posamično pri prekmurskih protestantih.

Belostencu tudi *poganěcz*, *poganin*), *pogibělnost*, *pričěstiti se* 'sprejeti obhajilo', *pričeščávati* 'obhajati', *prišestje* 'prihod', *risále* tudi *risáli* 'binkošti', *smilenost* 'usmiljenje', *stvoríteo* 'stvarnik, Bog', *svědok* (z besedotvornimi in glasovnimi različicami *svedočánstvo*, *svedóustvo* tudi *svedòstvo* tudi *svedòkstvo*, ob katerih je navedeno približno enako število avtorsko in kronološko enakovrednih zgledov, prim. kajkavsko *svedok*, *svedočanstvo*), *svěstvo* tudi *světstvo*, *svétec*, *svétek*, *svetiti* 'posvečevati, praznovati', *vrág*, *vučeník*, *vűzem* tudi *vűzen* 'velika noč'. Porabsko-slovensko narečno besedje se ujema skoraj z vsemi zgledi iz Novakovega prekmurskega zgodovinskega slovarja: *blagoslov* z besedno družino, *blajženi*, *dika*, *milost* (v zdravamariji) in *milošča* (*milostiven*), *moka* (»Kristošove moke so trpeli, strašne križne moke«), *prišestje*, *svedok*, *svedočanstvo*, *svestvo*, *svetek*, *svetnik* in *svetnica*, *vrag*, *vučenik*, *vuzen*, *život*. Zgledov je še veliko, kar kaže, da so krščanski termini starocerkvenoslovanskega izvora ohranjeni v zgodovinskem prekmurskem in kajkavskem knjižnem jeziku. Termini so doživljali besedotvorne razširitve (besedne družine), po enakih besedotvornih modelih so se tvorile knjižne novotvorjenke.

Kot zanimiva in tvorbeno raznolika se je izkazala besedna družina s sestavino *bog-* v besedotvorni podstavi, kar potrjujejo zgledi, kot *Bóug*, *bogabojéči* (enako pri Belostencu s sopomenkama *bogabojazliv*, *bogomili*), *Bogarodíca* (enako pri Porabcih, pri kajkavskih Hrvatih je *bogorodica*), *bógec* 'malik' (poleg *bòlvan*), *bogíca* 'boginja', *bójštvo* 'božanstvo' (*boštvo* pri kajkavcih je dvopomenka) in *božánstvo* (kot pri kajkavcih, pri Porabcih *božanjstvo* 'Rešnje telo, posvečena hostija'), *božánski*, *bòži* 'božji' (toda: *bòžen* 'slab' in 'hudoben'). Izpeljanki *božični* 'božičen' (Bakoš 1789), *božično* 'božič, božični prazniki' (Kardoš 1870) se v prekmurskem gradivu pojavljata izjemoma, verjetno pod vplivom osrednjeslovenske ali kajkavske knjižne norme. Tradicionalna ustreznica v pokrajinskem knjižnem jeziku je *kolède*, *kòledni*, medtem ko v porabščini in knjižni kajkavščini beležimo le *božič*, *božični*. V beltinskem narečnem slovarju je potrjena *božičnica* 'rdeče jabolko kot božično darilo' kot v knjižni kajkavščini: 1. 'božični dar', 2. 'jabolko, ki se ga daruje za božič'. Besedotvorni model tvorbe medponsko-priponskih zloženok z besedotvorno podstavo *bog-* v prvem delu je bil tvorbeno produktiven, npr. *bogabojàzen* in *bogabojàznost* 'bogaboječnost' (kot pri Porabcih), *bogamoliti*, *bogaznàvec* 'bogoslovec', *bogolùbnost* (kajkavsko tudi *bogolyubitel*, *bogolyubnik*, *bogolyubnost*, *bogolyubstvo*), *bogopsùvec* (Belostenec *bogopsovnik*), *bogoslòvstvo* (in kajkavsko), *božo-*

¹⁸Nekateri pričakovani krščanski termini so v slovarju izpuščeni. Pomotoma je V. Novak izpustil redakcijo 299 zaporednih iztočnic od *obtrditi* do vključno *odpovedati se* iz pripravljenega listkovnega gradiva, kar tudi pri pripravi pričujočega slovarja ni bilo opaženo. Pogrešamo liturgične termine, kot *oča*, *očanaš*, *očistiti* z razvejano besedno družino, *okùpitelj* itd. Izkazan pa je termin *otec*, ki so ga iz kajkavske knjižne norme sprejeli prvi protestantski pisci Temlin, Sever, Bakoš in *Abecedarium szlowenszko* (1825) – nanizani so istovrstni zgledi istih piscev – ne pa osrednji protestant Števan Kűzmič niti katoliški pisci, ki so zapisovali slovensko ustreznico *oča*.

potiivàti, božoslúžiti.¹⁹ Iz medmeta *bògme* so se tvorili *bogméčiti* 'zaklinjati se, bogme govoriti', *bogmét*.

Med krščanskimi termini po pričakovanju opazen delež predstavljajo prevzeti termini, ki so se v izgovoru, pisavi, oblikoslovju in skladenjski rabi prilagodili prekmurski knjižni normi. Tudi tvorjenke s prevzeto besedotvorno podstavo so se oblikovale po pokrajinsko zaznamovanih slovenskih tvorbenih vzorcih in besedotvornih zakonitostih.

1.3 Prevzetih krščanskih terminov iz madžarskega jezika ni prav veliko, so pa zelo opazni in dostikrat skupni jezikom in narodom, ki živijo v njihovi neposredni sosesčini. Pri tem imamo v mislih predvsem kajkavske Hrvate in ogrske Slovence. Stari liturgični termini, ki so jih zapisovali prekmurski nabožni pisci ne glede na protestantsko ali katoliško veroizpoved, so bili po omejenem črkovnem izboru iz slovarja vsaj naslednji. *Bátrivitel* tudi *bátriviteo* 'tolažnik, hrabritelj', mlajše *bátritel* (Košič) (pri Porabskih Slovencih *bátrivnost*) je tvoril terminološko besedno družino: *bátriv, bátriven, bátriviti, bátrivno, bátriv(n)ost*. Ustreznica terminu *škof*, ki je tipični preko nemščine prevzeti termin v osrednjem prostoru, je pri piscih na vzhodu izraz *pűšpek* tudi *pűšpök*, iz katerega so se izpeljevale tvorjenke: *pűšpekíja* tudi *pűšpekía, pűšpekíski, pűšpökóv*. Izraz se je ohranil tudi pri Porabskih Slovencih. Naj naštejemo še nekaj zgledov: *bolvánčar* 'malikovalec, pogan', *engedűvanje*²⁰ 'odpuščanje', *éršek* 'nadškof', *éršekíja, kéjp* 'podoba, slika', *vadliűvanje* 'vera, veroizpoved, izpoved', *zbantiivàti* 'razžaliti' (tudi porabsko). Mlajši prevzeti termin *barát* 'menih' je potrjen le pri Košiču sredi 19. stoletja. Madžarščina je bila tudi jezik posrednik iz drugih tujih jezikov, npr. iz latinščine *cìntor* (*coemeterium*), še danes narečno beltinsko in porabskoslovensko, ali iz nemščine *éšperes* in *òšpörös* 'dekan' (*Erzpriester*). Prekmurski evangeličani so namesto zelo stare, uveljavljene besedne družine s podstavo *áldov*, ki je (poleg *alduv*) besedotvorno zelo produktivna v kajkavski knjižni normi, npr. *áldűvanje, alduvàti, áldűvani*, uvedli liturgična termina iz zadnjega obdobja pokristjanjevanja *òfer, oferűvati*. Iz slovarske predstavitve posameznih terminov se na osnovi zgledov da sklepati, da se večina tvorjenk z besedotvorno podstavo *órök* 'dedič' pojavlja le pri evangeličanih: *óročnik* in *úročnik, óročnica, óročina* in *úročina*. Podobni sklepi se kažejo tudi pri rabi termina (nebeski) *orság* v 18. stoletju.

1.4 Za prevzete termine iz ali preko nemščine (latinskega ali grškega izvora) v terminološki rabi²¹ je značilno, da se pogosteje pojavljajo pri prekmurskih prote-

¹⁹ V zgodovinskem slovarju kajkavskega knjižnega jezika (1984–) beležimo številne zloženke, ki se deloma razlikujejo od prekmurskih, npr. *bogobojazljivost, bogoljubnost, bogopsovnik, bogoslovstvo, bogoslovija* in *bogoslovlje*.

²⁰ V pisni rabi prevladuje pokrajinska različica domače izpeljanke *odpűšćanje*, pri Košiču *odpűstšanje, odpűstšenjé*.

²¹ Med splošnim besedjem je več prevzetih besed iz nemščine, kot bi morda pričakovali, ker Prekmurci niso sobivali z nemško govorečim prebivalstvom v tako intenzivnem stiku kot njihovi rojaki v avstrijskem

stantskih piscih. To bi lahko pripisali vplivu Dalmatinove Biblije (Novak 1976: 47). Pri Števanu Küzmiču in mlajših protestantskih piscih se pojavljajo termini, kot *álmošnja* 'miloščina' (*álmoštvo* vsi pisci v 18. in 19. stoletju), *cèhmešter* 'cerkovník', *fàrar* 'protestantski župnik, pastor in duhovnik',²² *gmájna* 'cerkvena skupnost, zlasti pri evangeličanih', *kalvínar* 'kalvinec, pripadnik kalvinizma', *lotríja* 'prešušstvo',²³ *lón* 'plačilo', *lúšt* 'veselje, želja, volja', *mánternik*, *štrájfanje* 'graja, kaznovanje',²³ *štrájfati*, *vtraglívi* 'len', (protestanti: *vtraglívost*, katoliški pisci: *vtráglost*), *žegnávanje*,²⁴ *žegnávati*, *žègnjati* (šele sredi 19. stoletja 'voščilo pri jedi'). Sprejeli so jih tudi katoliški pisci, npr. *tálnik* (vekivecznoga blá'sensztva) 'udeleženec', *bòter* (*bòtra*, *botrína*), *fàra* (*fárni*, *fárnik* 'župljan'), *klóšter*. Nekateri termini, utrjeni v krščanski terminologiji osrednjega prostora, so se sredi 19. stoletja v pojasnjevalni vlogi²⁵ pojavili v prekmurskih knjigah, npr. *bérmanje*, *brítrof* (Košič).

Pod vplivom morfemskega prevajanja iz nemščine so se oblikovale terminološke izpeljanke (glagoli, glagolniki) iz navideznih glagolskih zložen in sestavljenke s prislovno sestavino v prvem delu. Razširjene so bile v narečni govorici (še bolj v osrednjih slovenskih pokrajinah in na Koroškem), zato bi morda lahko govorili o vzporednem razvoju tega produktivnega besedotvornega vzorca v zgodovini slovenskega jezika.²⁶ Narečni izvor bi lahko pripisali glagolskim sestavljenkam s prislovno sestavino v prvem delu. V iztočnicah sta sestavini običajno zapisani narezni, skupaj pa, če je tako stanje potrjeno v besedilnih virih, vendar to načelo ni dosledno spoštovano: *gòri namázati* 'maziliti', *gòri zvisiti* 'poveličati, povišati', *gòri posvèčenje* 'posvetitev', *gòrivrženjé* 'stvarjenje', *gòri vzétje* 'sprejetje', *gòri stáne-nje*, *gòrstanénje*, *gòri postánejnje* 'vstajenje', *dòli poklèknoti*, *dòli stóupiti* > *dòli stoplénjé* 'prihod', *dòli príti* > *dòli príšestje* 'prihod', *dòli spádnoti* > *dòli spadnénjé*, *dòlidéjvanje* 'očiščenje' (Š. Küzmič), *dòli zbrísati* 'zbrisati, odpustiti' > *dòli zbrísa-nje*. Zgledov krščanskih terminov zložen z enomorfemskim medpionskim obrazi-

delu Habsburške monarhije. Prim. *fašenk*, *kunšt*, *nucati* itd.

²² Poleg pomena 'duhovnik' so izraz protestanti pomensko razširili s pomenom 'protestantski pastor'.

²³ Toda iz nemščine prevzeti termin *kaštiga*, ki je latinskega izvora, in izpeljanki *kaštiganje*, *kaštigati* se pojavljajo pri prekmurskih protestantih in katoličanih, pri kajkavskih piscih in v porabskoslovenskem liturgičnem jeziku.

²⁴ Tudi pri Š. Küzmiču je termin z redkimi zgledi potrjen namesto pričakovanega, splošno razširjenega izraza v prekmurskem knjižnem jeziku *blagoslávlanje* (z besedno družino *blagoslávlati*, *blagoslòv*, *blagoslòven*, *blàgoslovítel*, *blagoslòviti*, *blagoslovlénjé*, *blagoslòvno*, *blagoslòvnost*).

²⁵ »Potrdjený (od szvesztva) bérmanye« (Novak 2006:11), »bi nyegóvi vucseniczke bogatejse mrtvecze na Cintor (britof) szprevájáli« (Novak 2006: 23). Prim. brútiv 'pokopališče' v časopisu *Priatel* (1875, 1876) in pri Baganyju (1886).

²⁶ Med najbolj uveljavljene kalke, ob katerih je zavest tujosti zaradi pogostosti rabe zbledela, spadajo glagoli, ki označujejo osnovne telesne položaje, dosežene s premikanjem, ki so bili pomensko razvidni tudi brez prislovne sestavine, npr. *leči*, *vstati*, *sesti*, *poklekniti*, *pripogniti* se (Merše 2003: 87). Protestantski pisci 16. stoletja so glagolske kalke kot uveljavljeno izrazno možnost zavestno ohranjali in smiselno uporabljali za variiranje izražanja in za oblikovanje dvojnih ali trojnih formul. Produktivnost besedotvornega vzorca posredno potrjuje nadaljnja tvorba (neosebni) glagolskih oblik, manjkajočih členov vidskih nasprotij ter besednodružinsko razraščanje (Merše 2003: 86–87).

lom je malo, npr. *dobrovčinenjé*, *zadòsta činéjnje* 'zadostitev', *živočinitel* (sveti duh) 'oživljavec, spočetnik', *vnebozastoplénje* z različicami, ki so avtorsko zaznamovane: *vnebovzétje* (Košič kot pri osrednjih piscih), *vneboidénje* (Barany 1886), *gòri idéjnje* (Bakoš 1789). Tvorbeno zanimivi so panonizmi, tvorjeni po modelu *vö* + glagol, kot *vö preminóuti* 'umreti', *vö zčiščenjé* (greha) 'očiščenje', *vöznanjùvati* 'oznanjati', *vöobslùžávati* 'obhajati'.

1.5 Skupno tradicijo iz prve faze pokristjanjevanja v 8. stoletju v alpskem in panonskem slovenskem prostoru izpričujejo skupni prevzeti krščanski termini iz latinščine ali grščine. Verjetno moramo pri nekaterih krščanskih terminih računati tudi na vpliv osrednjeslovenskih ustreznice, s katerimi so se seznanili prek Dalmatinskega prevoda Biblije (1584). Prekmurski pisci so jih dosledno prilagajali prekmurskim jezikovnim značilnostim. Nekateri termini so enaki kot v osrednjem prostoru, npr. *bíblija*, *ceremónia*, *cérkev* tudi *církev*, *gehèna* 'pekel', *(h)áleluja* (različici sta posledica narečne onemitve *h* v določenih pozicijah), *kánon* 'seznam svetopisemskih knjig', *kárdinal* tudi *kárdinao*, *kaplaníja* (le Košič), *kèlih*, *kríž*, *krst*,²⁷ *oltár*, *pòst*, *sùperintendèns* in *sùperintendènt*. V primerjavi s stanjem v osrednjem prostoru, ki so omenjene izraze tudi prevzeli, izstopajo prekmurske (panonske) glasoslovne prilagoditve terminov, npr. *a* > *e*: *mèša*, *-s-* > *-š-*,²⁸ *-ž-*: *apòstol*, *bàlžam*, *epištola*, *(h)óštija*, *teštamèntom* tudi *teštamènt*, *žinagóga* (grško); *g* > *d'*: *àngjel*, *arhángjel* in *arkángjel*.²⁹ Besedotvorne posebnosti stare knjižne prekmurščine se kažejo pri prilagajanju prevzetih terminov z razlikovalnimi priponskimi obrazilnimi morfemi v razmerju do osrednjih. To so latinski izrazi, prevzeti v madžarski obliki, kakor so jih po večini sprejeli tudi kajkavski pisci, npr. *-a*: *levíta*, *patriárka* tudi *patriárha*, *-aš*: *hèrbaš* (*hèrb* 'dediščina'), *Mešijáš*, *-om*: *evangèliom* tudi *evangèlium* tudi *evangèliom*, *paradížom*, *teštamèntom* tudi *teštamènt*, *-oš*: *plebánoš*, *-uš*: *Antikristuš*, *diàkonuš*, *farizèuš*, *katekizmuš* tudi *katehismuš*, *koruš* 'kor', *licenciátuš* 'namestnik duhovnika', *plebánuš* in parno obrazilo ženskega spola *-ojca*: *diàkonušojca*, *-an*: *litarán* (Š. Küzmič), *luterán* (Košič) in parno obrazilo ženskega spola *-kinja*: *luteránkinja*, *pápinkinja*, *-išta*: *evangelišta*, *-ur*: *apatur* 'opat', *-nija*: *apatnija*. Pri Košiču je pri ustaljenih terminih moč opaziti odmik od prekmurskih jezikovnih značilnosti, npr. *opàtica* poleg *àpatica*, *katolik* in *kato-ličánec*, *evangeličánec* namesto *evangelišta* (zapisal je tudi *cistercìta* 'cistercijanec'), *kanònik* (prim. *kanoničánski* pri Š. Küzmiču). Bogastvo slovarja se izkazuje tudi skozi lastnoimenski inventar. Prevzeta (svetopisemska) lastna imena izkazujejo

²⁷ Oblikovala se je razvejana terminološka besedna družina: *kèrstelnica* 'krstilnik', *krstiteo*, *křstiti*, *krstítje* 'krstna pojedina', *křstni*, *krstšánski* in *krščánski*, *krstšánstvo* tudi *krščánstvo* in *kerščánstvo*, *krstšávanje*, *krstšávati* in *kerščávati*, *krstšenica*, *krstšeník* tudi *krščeník* in *kerščeník*, *krščàn* in *krščàn* 'kristjan'. Raba niha pri katoliških in protestantskih prekmurskih piscih, tudi znotraj enega ali v drugem besedilu istega pisca.

²⁸ Izpričane so pravopisne in besedotvorne različice *sakramèntom* tudi *sacramèntom* tudi *sakramèntum*.

²⁹ V teh iztočnicah je napačno prečrkovan palatalni *d'*, ki so ga po madžarskem črkopisu prekmurski pisci zapisovali z *gy*.

enake besedotvorne tvorbene vzorce, npr. moškospolska obrazila *Jèzuš Krìstuš*, *Jòžiaš* 'Jošija', *Júdaš*, *Papiáš*, *Heródeš*, *Iškarióteš*, *Jánoš*, *Makabèuš*, *Izraelita* in *Izraelitánec*, in obrazila ženskega spola, kot *Júdašica*, *Herodiášojca*.

2 Sklep

Raziskava prekmurske protestantske in katoliške terminologije na gradivu *Slovarja stare knjižne prekmurščine* je potrdila razvojno utemeljenost in trdno vpetost v panonski starocerkvenoslovanski tradiciji ter razlikovalnost v odnosu do krščanske terminologije v osrednjeslovenskem in kajkavskem knjižnem jeziku.

Viri in literatura

- BELOSTENEC, Ivan, 1740: *Gazophylacium, seu latino-illyricorum onomatum aerarium*. I. *Gazophylacium latino-illyricum*, II. *Gazophylacium illyrico-latinum*. Zagrabiae. [Reprint: Zagreb, 1973.]
- BEZLAJ, France, 1976, 1982, 1995, 2005: *Etimološki slovar slovenskega jezika*. Tretjo in četrto knjigo dop. in ur. M. Snoj in M. Furlan. Ljubljana: SAZU, ZRC SAZU, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša.
- FINKA, Božidar (ur.), 1984, 1985, 1986, 1988, 1989, 1991, 1995, 1999: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za jezik IFF, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- JAMBREŠIĆ, Andrija, 1742: *Lexicon latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples: in usum potissimum studiosae juventutis*. Zagrabiae. [Reprint: Zagreb, 1992.]
- JESENŠEK, Marko, 2000/01: Stične točke pri oblikovanju slovaškega in prekmurskega knjižnega jezika. *Jezik in slovstvo* 46/7–8. 297–303.
- JESENŠEK, Marko, 2004: Besedje v slovenskem panonskem jezikovnem prostoru. *Besedoslovne lastnosti slovenskega knjižnega jezika in narečij* (Zora 28). Ur. M. Jesenšek. Maribor: Slavistično društvo. 7–169.
- JESENŠEK, Marko, 2006: Značilno besedje vzhodnoštajerskega in prekmurskega jezika. *Dia-hronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah* (Zora 41). Ur. M. Koletnik, V. Smole. Maribor: Slavistično društvo. 508–518.
- KATIČIĆ, Radoslav (ur.), 2002, 2005: *Rječnik hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika*. Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- LEGAN RAVNIKAR, Andreja, 2002: Diferencialni razvoj obredne terminologije v pokrajinskih knjižnih različicah 18. stoletja in začetka 19. stoletja. *Med dialektologijo in zgodovino slovenskega jezika* (Zora 18). Ur. M. Jesenšek, B. Rajh, Z. Zorko. Maribor: Slavistično društvo. 354–366.
- LEGAN RAVNIKAR, Andreja, 2006: Liturgična terminologija v procesu oblikovanja enotne knjižne norme sredi 19. stoletja. *Dia-hronija in sinhronija v dialektoloških raziskavah* (Zora 41). Ur. M. Koletnik, V. Smole. Maribor: Slavistično društvo. 519–527.

- MERŠE, Majda, 2003: Glagolski kalki v zgodovini slovenskega knjižnega jezika (prevze-manje, raba in primerjava s stanjem v slovanskih jezikih). *Slavistična revija* 51/ Posebna številka. 82–103.
- MIKLOSICH, Franz, 1886: *Etymologisches Wörterbuch der slavischen sprachen*. Wien.
- MUKIČ, Francek, 2005: *Porabsko-knjižnoslovensko-prekmurski slovar*. Szombathely: Zveza Slovencev na Madžarskem.
- NARAT, Jožica, 2007: Slovar stare knjižne prekmurščine. *Slavistična revija* 55/4. 681–686.
- NOVAK, Franc, 1985: *Slovar beltinskega prekmurskega govora*. Dopolnil in uredil Vilko Novak. Murska Sobota: Pomurska založba.
- NOVAK, France, 2005: O rokopisnem Slovarju stare knjižne prekmurščine Vilka Novaka. *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost. Zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja*, Murska Sobota, 14. in 15. julij 2003. Murska Sobota: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci. 401–410.
- NOVAK, Vilko, 1972: Kajkavske prvine v prekmurski knjigi 18. stoletja. *Slavistična revija* 20/1. 95–103.
- NOVAK, Vilko, 1976: *Izbor prekmurskega slovstva*. Ljubljana: Zadruga katoliških duhovnikov.
- NOVAK, Vilko, 1988: *Slovar stare knjižne prekmurščine. Poskusni snopič*. Ljubljana: ZRC SAZU.
- NOVAK, Vilko, 2006: *Slovar stare knjižne prekmurščine*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- OROŽEN, Martina, 1985/86: Vprašanja prekmurskega knjižnega jezika ob osrednjeslovenskem in kajkavskem hrvaškem. *Jezik in slovstvo* 31/6. 191–197.
- OROŽEN, Martina, 1986: Sledovi starocerkvenoslovenske liturgične terminologije v razvoju slovenskega (knjižnega) jezika. *Jugoslavenski seminar za strane slaviste* 36. Novi Sad. 7–17.
- OROŽEN, Martina, 1988: Stari obredni jezik v Prekmurju in Porabju. *Nemzetközi szlavisztikai napok* 3. Szombathely. 93–106.
- OROŽEN, Martina, 1989: Prekmurski knjižni jezik. 25. *seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta. 37–60.
- OROŽEN, Martina, 1993: Kontinuiteta starocerkvenoslovenskega besedišča v slovenskem jeziku. *Slavistična revija* 41/1. 143–160.
- OROŽEN, Martina, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika (Od Brižinskih spomenikov do Kopitarja)*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- ŠETKA, o. Jeronim, 1976: *Hrvatska kršćanska terminologija*. 2. izmijenjeno, popravljeno i upotpunjeno izdanje. Split.
- ZORKO, Zinka, 2005: Prekmursko narečje med Muro in Rabo na vseh jezikovnih ravninah primerjalno z današnjim nadnarečnim prekmurskim knjižnim sestavom. *Prekmurska narečna slovstvena ustvarjalnost. Zbornik mednarodnega znanstvenega srečanja*, Murska Sobota, 14. in 15. julij 2003. Murska Sobota: Ustanova dr. Šiftarjeva fundacija Petanjci. 47–68.

